

DOROTA GORZELANY-NOWAK <https://orcid.org/0000-0003-0970-6117>

Muzeum Narodowe w Krakowie
dgorzelany@mnk.pl

Przypadkowa kolekcja starożytności. Muzeum Narodowe w Krakowie i jego darczyńcy

ABSTRACT

An accidental ancient collection. The National Museum in Krakow and its donors

The information on collectors responsible for the museum collections is dominated by those who have donated the largest number of or the most spectacular works of art. The collection of ancient art in the National Museum in Krakow (MNK) is mostly known for the museum pieces from the Princes Czartoryski Museum, which had been established by Prince Władysław Czartoryski in 1876, three years before the National Museum in Krakow was opened. It overshadows the collections of the National Museum in Krakow, which were created accidentally thanks to numerous people who, for personal reasons, often wished to donate or sell sometimes just one or several ancient items to this institution. The article aims at commemorating several people and discussing modest gifts, ones that were the basis for creating the collection of the MNK ancient art after having been collected for several dozen years. These museum pieces, although they are not the most representative ones of a given culture, are a significant testament to the development of craft that completes Władysław Czartoryski's collection and the permanent exhibition in the MNK's Arsenal.

Keywords: National Museum in Krakow, ancient art, Egyptian art, Greek art, collecting

Słowa kluczowe: Muzeum Narodowe w Krakowie, sztuka starożytna, sztuka egipska, sztuka grecka, kolekcjonerstwo

Zbiór sztuki starożytnej Muzeum Narodowego w Krakowie, założonego w 1879 roku, powstał z darów i zakupów od osób posiadających kolekcje różnej wielkości i jakości. Z tego powodu pozyskany zespół zabytków odznacza się dużą różnorodnością, ale też często przypadkowością. Obok większych grup obiektów, które wpłynęły od takich osób, jak Aleksander Sulkiwicz i Ignacy Terlecki (zabytki greckie i rzymskie z terenu Nadczarnomorza), Władysław i Violet Włochowie (zabytki cypryjskie i palestyńskie przekazane *de facto* przez Instytut Archeologii w Londynie), Antoni Grubissich de Keresztur (zabytki kartagińskie), Muzeum wzbogacało się dzięki czasami pojedynczym darom. W niniejszym tekście omówione zostaną sylwetki tych, którzy chociaż w niewielkim stopniu przyczynili się do powiększenia zbiorów sztuki starożytnej Muzeum Narodowego w Krakowie.

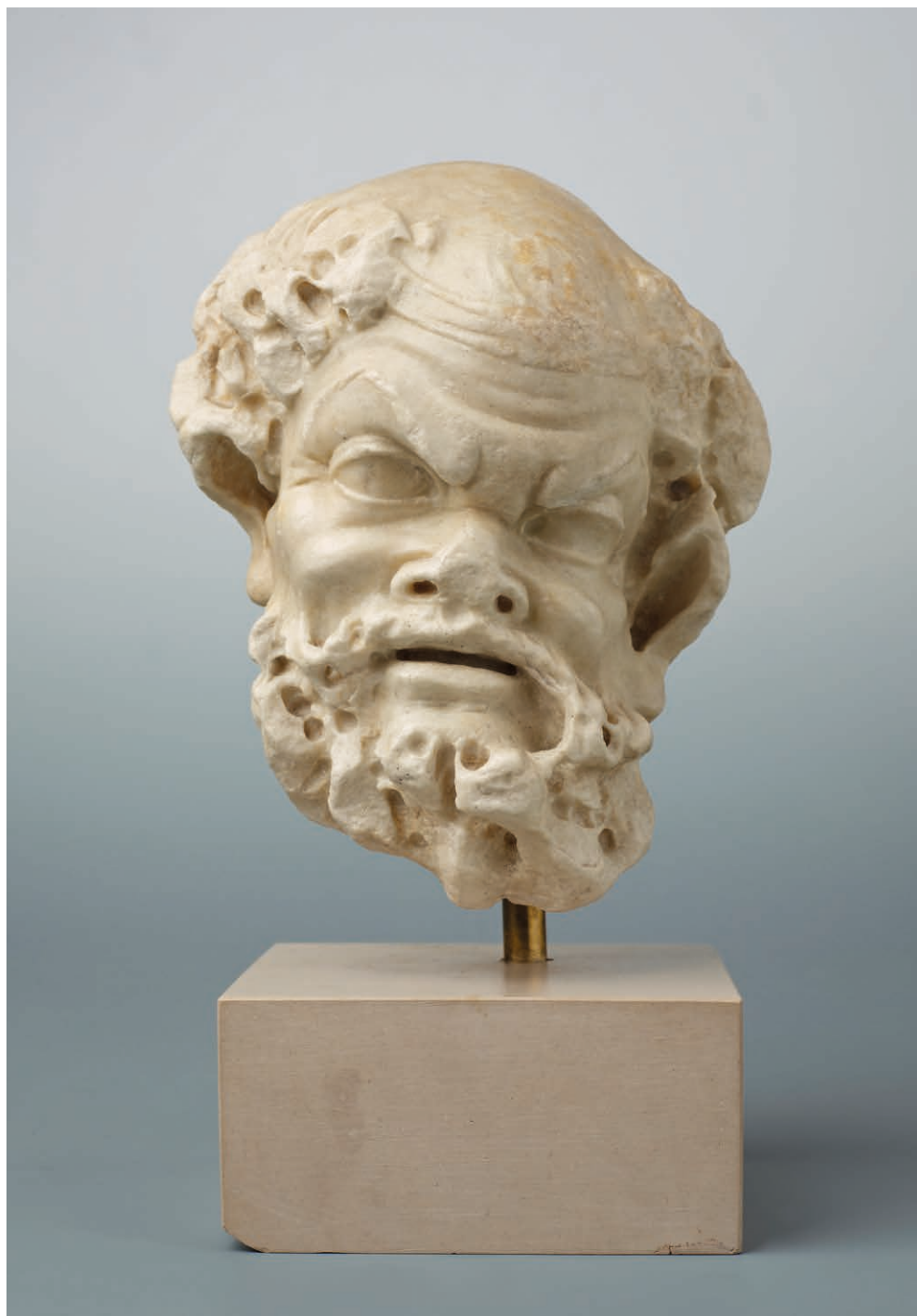
Większość nabywanych zabytków starożytnych trafiała do działu Rzemiosła Artystycznego i Kultury Materialnej. Dopiero po powołaniu w 1952 roku działu XI – Sztuki Starożytnej – objekty starożytne zaczęto sukcesywnie przekazywać, a proces ten trwał od lat 60. do 80. XX wieku. Nie dokonano wówczas konsekwentnej selekcji. Część naczyń szklanych pozostała w dziale Rzemiosła Artystycznego, podobnie jak gemmy i pieczęcie starożytne należące do bogatej kolekcji Konstantego Schmidta-Ciążyńskiego (1818–1889), pomimo że drobne zabytki egipskie z tego zbioru trafiły do działu Sztuki Starożytnej. Wybór przekazanych zabytków należy uznać tu jako wyłącznie uznaniowy, leżący w gestii kustosa.

Pierwszymi antycznymi obiektami zapisanymi pod numerami 92 i 93 w najstarszym muzealnym inwentarzu Władysława Łuszczkiewicza (dyrektora MNK od 1883 roku) były marmurowa głowa Sylena¹ (il. 1) – fragment rzymskiej rzeźby dekoracyjnej z czasów panowania Antoninów – i bazaltowa głowa z posągu władcy ptolemejskiego z I wieku p.n.e.², obie przekazane w roku 1884 przez rzeźbiarza Bolesława Syrewicza (1835–1899)³. Zabytki te rzeźbiarz mógł kupić podczas podróży odbytej w 1880 roku przez Europę i zakończonej w Neapolu, a przekaz do Muzeum Narodowego wiązał się zapewne z jego udziałem w konkursie na projekt pomnika Adama Mickiewicza, który odbył się w 1885 roku. Jednym z członków jury był dyrektor MNK Władysław Łuszczkiewicz (w latach 1883–1900), który intensywnie zabiegał wówczas o powiększanie zbiorów. Dwa skrajne wizerunki pod względem jakości kamienia, stylu rzeźbienia i ekspresji doskonale oddają charakter późniejszego zbioru MNK, w którym znajdzie się miejsce na zabytki dobre i te przeciętne. Obie głowy umieszczam w tej pierwszej grupie, zastrzegając oczywiście, że to subiektywna ocena warunkowana przez pryzmat całości kolekcji MNK. W jednym i drugim wypadku mamy też do czynienia z obiektami enigmatycznymi w kontekście wystawiennictwa, których fragmentaryczność nie pozwala na wyobrażenie sobie całości rzeźby bez posiadania specjalistycznej wiedzy – mianowicie głowa władcy ptolemejskiego pochodzi z posągu ukazującego go w postaci

¹ MNK XI-A-885; cf. *Corpus Signorum Imperii Romani. Vol. III fasc. 2, Les Sculptures mythologiques et décoratives dans les collections polonaises*, red. T. Mikocki, Warszawa 1999, kat. 56.

² MNK XI-A-429; cf. M. Budzanowski, *A Royal Portrait from the Ptolemaic Period in the Czartoryski Museum in Cracow* [w:] *Studia archaeologica. Prace dedykowane profesorowi Januszowi A. Ostrowskiemu w sześćdziesięciolecie urodzin*, red. E. Papuci-Władyka, J. Śliwa, Kraków 2001, s. 53–58.

³ J. Laskownicka, *Bolesław Syrewicz (1835–1899)* [w:] *Polski słownik biograficzny* (dalej: PSB), t. XLVI, Warszawa 2009–2010, s. 281–283.

II. 1. Głowa Sylena, Cesarstwo rzymskie, II wiek, Muzeum Narodowe w Krakowie.
Fot. A. Olchawska

sfinksa, a druga głowa jest częścią rzeźbiarskiej dekoracji fontanny, tworzonej przez postać stojącego Sylena trzymającego na prawym ramieniu bukłak, który stanowił ujście wody⁴.

Również w 1884 roku Karol Odrowąż Pieniążek (1850–1901)⁵, adwokat i przyszły wiceprezydent Krakowa, urzędujący od 1893 roku w czasie prezydentury Józefa Friedleina⁶, przekazał do zbiorów lampkę oliwną⁷ (il. 2).

Il. 2. Lampka oliwna, Italia, 3/4 ćwierć XIX wieku, Muzeum Narodowe w Krakowie.

Fot. A. Olchawska

⁴ Analogiczny układ kompozycyjny prezentuje posąg Sylena z I wieku, Muzea Watykańskie, inw. MV.2280.0.0, <https://catalogo.museivaticani.va/index.php/Detail/objects/MV.2280.0.0> [dostęp: 1.09.2022].

⁵ U. Perkowska, *Karol Odrowąż Pieniążek (1850–1901)* [w:] PSB, t. XXVI, Wrocław 1981, s. 99–100.

⁶ P. Harpanowicz, *Księgarz i prezydent Krakowa Józef Friedlein (1831–1917)*, „Rocznik Biblioteki Kraków” 2020, R. IV, s. 41–71.

⁷ Nr inw. MNK XI-A-203; D. Gorzelany, *Zwei Tonlampen mit Efeu-und Weinranke in Krakauer Sammlungen* [w:] *Studia Archaeologica...*, s. 123–131.

Był to dar symboliczny w kontekście jego życzliwego wspierania działań Rady Miasta zmierzających do powołania Muzeum Narodowego. Lampka powieliła formę popularnych wyrobów warsztatów italskich z I wieku p.n.e. Owalny zbiornik zdobi więc winnej latorośli, na jego brzegach umieszczono plastyczne wypustki w kształcie liści bluszczu, a między palnikami maskę komiczną. Lamka nie jest autentyczna. Używając matrycy pozyskanej z oryginalnej lampki starożytnej, wykonywano celowe falsyfikaty, a także pamiątki dla turystów. W celu uwierzytelnienia fałszywej lampki kilkoma pociągnięciami pędzla zaczerniano brzeg wokół otworu knotowego na palniku. Procederem podrabiania lampek zajmowali się m.in. od około 1870 roku rzemieślnicy w warsztatach w Neapolu i najpewniej stamtąd trafiła ona do Karola Pieniążka, być może jako pamiątka z podróży.

Osobą wspierającą finansowo⁸ powstające Muzeum Narodowe był Jan Ignacy Rakowski (1829–1918) z Hermanowic koło Przemyśla⁹. Zadanie to traktował jako obowiązek społeczny wobec jedyne polskiego muzeum narodowego. Pragnął, aby „instytucja tak piękna coraz więcej wzrastała, starajmy się więc *viribus unitis* dodawać impulsu do jej wzrostu”¹⁰.

Przed wyjazdem do Egiptu w 1889 roku Rakowski wstąpił „do przybytku piękna i pamiątek Narodowych”. Wizytę tę tak zrelacjonował:

Dyrekcya Muzeum, raczyła włożyć na mnie chlubny obowiązek opisanja Muzeum Starożytności, nazwy Bulaq, będącego w stolicy Egiptu, a założonego staraniem Marietta Beja, urodzonego w 1821, zmarłego w 1881 r. Pragnąłem temu życzeniu jak najspieszniej zadość uczynić, ale wstępne dni, zajęte były rozpatrzeniem się w sytuacji miasta, ważniejszych szczegółach tegoż, nadto objaśnienia się o tychże szczegółach, odnośnych do starożytności u osób kompetentnych tutaj zamieszkałych, nareszcie zaproszenie osobistości, mogącej dać bliższe wskazówki odnośnie do starożytności, w końcu przygotowawcze studja, pojaśniające o przedmiotach tamże znajdujących się, na które w innych w Muzeach, jak: Berlińskim, Paryskim, nareszcie British Museum w Londynie, patrzyło się z pewnym rodzajem martwego zajęcia lub roztargnienia właściwego podróżnikom, szukającym estetyki postępowej, tutaj zaś na każdym kroku, analizować trzeba każdy przedmiot, z pewnem przejęciem dla sztuki starożytnych wieków upłynionych, bo z tem złączona historia ludów zgasłych, które wzniosły pomniki nieśmiertelności¹¹.

Rakowski złożył w Muzeum 11 obiektów znalezionych, według jego informacji, pod piramidami w Gizie, na obszarze nekropoli w Sakkarze i w Heluanie. Zespół obejmuje zabytki z Okresu Późnego: kamienną figurkę Izydy z Horusem¹², brązową

⁸ „Czas”, 12.08.1885, nr 182, s. 3; „Czas”, 9.10.1885, nr 230, s. 2.

⁹ M. Koźlicki, A. Koźlicka, *Jan Ignacy Rakowski herbu Trzywdar (1829–1918) – ziemianin, podróżnik, nieznany pisarz*, vide https://www.rodzinakulik.eu/grabowiecki_sownik_biograficzny/kozlicki/jan_trzywdar_rakowski.pdf [dostęp: 1.09.2022].

¹⁰ J. Rakowski, *Wspomnienie Egiptu z uwzględnieniem historii kraju, stosunków miejscowych i statystyki na podstawie źródłowych i własnych poglądów*, Kraków 1890, s. 3.

¹¹ J. Rakowski, *Muzeum Boulaq w Kairze. Kartka z podróży na Wschód*, Kraków 1889, s. 3.

¹² MNK XI-A-1.

figurkę Ozyrysa¹³, następnie drewnianą maskę i dłoń z sarkofagu z czasów XXVI dynastii – okresu ptolemejskiego¹⁴, przedmioty z okresu rzymskiego (I–II wieku): gliniane figurki kota¹⁵, Besa¹⁶, konia¹⁷, fragmentarycznie zachowany posążek Harpokratesa¹⁸ oraz dwie lampki oliwne z okresu 250–350¹⁹ i jedną z I wieku p.n.e.²⁰ Z warsztatów na Rodos pochodzi zaś figurka przykucniętego ityfalicznego Sylena²¹ (il. 3) z I połowy V wieku p.n.e., pobieżnie opracowana, przypominająca egipskiego Besa zarówno pod względem ikonograficznym, jak i tym symbolicznym w aspekcie magiczno-apotropaicznym.

Dość nietypowy charakter ma zespół obiektów rzemiosła zapisany Muzeum w 1908 roku przez Gustawa Steingraber (1852–1908)²². Był on chemikiem z wykształcenia, profesorem Akademii Przemysłowo-Technicznej i Państwowej Szkoły Przemysłowej w Krakowie, współpracował z ośrodkami naukowo-badawczymi w Wiedniu, Niemczech i Danii. Kilkanaście obiektów starożytnych, które zapewne nabył podczas swoich podróży, prezentuje zróżnicowane aspekty ówczesnego rynku antykwarecznego. Wśród 17 przedmiotów znajdują się dwie figurki uszebti, starsza Amun-em-ipeta z XXI dynastii²³ i młodsza²⁴ kapłana Gemenf hor-baka z XXX dynastii, brązowe figurki Ozyrysa²⁵, Apisa²⁶ (il. 4) oraz Ptaha²⁷ – wszystkie z Epoki Późnej, następnie hellenistyczna główka z figurki kobiety²⁸, lampka oliwna²⁹ oraz brązowa figurka młodzieńca³⁰ z I wieku oraz brązowa lewa dłoń³¹, zaciśnięta luźno w pięść z wysuniętym lekko palcem środkowym, z I–II wieku. Pozostałych osiem zabytków

¹³ MNK XI-A-407; cf. J. Śliwa, *Egipskie figurki brązowe w Muzeum Narodowym w Krakowie*, „Rozprawy i Sprawozdania Muzeum Narodowego w Krakowie” 1970, s. 28.

¹⁴ MNK XI-A-433.

¹⁵ MNK XI-A-38.

¹⁶ MNK XI-A-40.

¹⁷ MNK XI-A-119. *Sztuka koptyjska. Katalog wystawy. Muzeum Narodowe w Warszawie*, red. W. Godlewski, Warszawa 1984, s. 25, kat. 61.

¹⁸ MNK XI-A-120.

¹⁹ MNK XI-A-76; MNK XI-A-98.

²⁰ MNK XI-A-267.

²¹ MNK XI-A-118; cf. S. Mollard-Besques, *Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre-cuite grecs, étrusques et romains*, vol. 1: *Epoques préhellénique, géométrique, archaïque et classique*, Paris 1954, s. 77, pl. 50; B. Vierneisel-Schlörb, *Die figürlichen Terrakotten. I. Spätmykenisch bis späthellenistisch. Kerameikos XV*, München 1997, s. 77, nr 239.

²² S.T. Sroka, *Gustaw Steingraber (1852–1908)* [w:] PSB, t. 43, Wrocław 2004–2005, s. 319–320.

²³ MNK XI-A-18; cf. H.A. Schlögl, *Corpus der Ägyptischen Totenfiguren der Öffentlichen Sammlungen Krakaus*, Kraków 2000, s. 144.

²⁴ MNK XI-A-22; cf. *ibidem*, s. 162.

²⁵ MNK XI-A-401; cf. J. Śliwa, *Egipskie figurki grobowe...*, s. 28, nr 6, fig. 17.

²⁶ MNK XI-A-404, J. Śliwa, *Egipskie figurki brązowe w Muzeum Narodowym w Krakowie, cz. II*, „Studia Archeologiczne” 1982, nr 3, s. 194, nr 35, il. 20.

²⁷ MNK XI-A-411; cf. *ibidem*, s. 184, nr 28, il. 9.

²⁸ MNK XI-A-105.

²⁹ MNK XI-A-258.

³⁰ MNK XI-A-172.

³¹ MNK XI-A-826.

II. 3. Figurka Sylena, Grecja, 1 połowa V wieku p.n.e., Muzeum Narodowe w Krakowie.
Fot. A. Olchawska

II. 4. Figurka Apisa, Egipt, Okres Późny, Muzeum Narodowe w Krakowie. Fot. A. Olchawska

należy sklasyfikować jako falsyfikaty lub rodzaj pamiątek wzorowanych na obiektach starożytnych wykonanych pod koniec XIX wieku, część z pewnością w Italii. Są to: terakotowa główka kobieca³² według modelu hellenistycznego, wykonane z brązu figurki Ozyrysa³³, młodzieńców³⁴ i Heraklesa³⁵ wzorowane na przedstawieniach rzymskich, lampka oliwna

³² MNK XI-A-146.

³³ MNK XI-A-406; opublikowana jako oryginalna *cf.* J. Śliwa, *Egipskie figurki grobowe...*, s. 27.

³⁴ MNK XI-A-173; MNK XI-A-820.

³⁵ MNK XI-A-174.

w formie głowy byka³⁶ oraz lampka³⁷ w kształcie łabędzia i płytką kamienną z postacią leżącej kobiety³⁸. Znaczna część zapisu Steingraberera ma zatem istotną wartość dla badań rozwoju XIX-wiecznego rynku kopistów.

Duży wkład w zasoby MNK (2500 obiektów), w tym w zbiory sztuki starożytnej, miał Stanisław Ursyn Rusiecki³⁹ (1862–1944), który przejął po swoim ojcu pasję kolekcjonerską i zbiory przechowywane w rodzinnej posiadłości w Trojance na Ukrainie. W czasie dwóch lat studiów na Uniwersytecie Jagiellońskim uczęszczał na wykłady z historii, historii sztuki, literatury, etnografii i archeologii. Rusiecki działał przede wszystkim jako kolekcjoner i mecenas sztuki. Rodzinne zbiory powiększył głównie o liczne naczynia szklane, malarstwo, grafikę, srebra, ceramikę, które deponował sukcesywnie w latach 1908–1939 w MNK⁴⁰. Wówczas jego zabytki ekspozowane były w dwóch oddziałach MNK: w Sukiennicach i w Muzeum Czapskich, gdzie nadal stoi w podcieniach sarkofag rzymski z warsztatów Mezji Dolnej⁴¹ datowany na 2 połowę II–III wieku, kupiony dla jego ojca Józefa w Rumunii w 1840 roku przez Floriana Rusieckiego. Wśród podarowanych zabytków znajdują się również kalkytowe naczynko kosmetyczne na *kohl*⁴² (il. 5) z okresu Średniego Państwa, pokrywka z imieniem Ptahmose⁴³ z czasów Amenhotepa III (XVIII dynastia), cypryjski dzbanuszek⁴⁴ (XVIII dynastia), dwie figurki uszebti z XXX dynastii, jedna Wab-ib-Re⁴⁵, druga Hor-wadj-nefera, kapłana Imi-chenet (osobistego sługi króla i tragarza lektyki)⁴⁶. Z terenów nadczarnomorskich, prawdopodobnie z Olbii lub Kerczu, pochodzą natomiast dwa naczynia attyckie: czarnopokostowany lektyt aryballosowy⁴⁷ (430–400 p.n.e.) i drugi⁴⁸ dekorowany 11-listną palmetą (2 ćwierć IV wieku p.n.e.). Trzy pozostałe obiekty nie są antyczne, a należą do nich dwa falsyfikaty lampek oliwnych⁴⁹ wykonane na terenie Ukrainy i XIX-wieczna replika renesansowego portretu rzymskiego cesarza Witeliusza⁵⁰.

³⁶ MNK XI-A-71.

³⁷ MNK XI-A-238.

³⁸ MNK XI-A-502, obecnie MNK MP XI-5.

³⁹ M. Plater-Zyberk, *Stanisław Ursyn Rusiecki (1862–1944)* [w:] PSB, t. 33, Wrocław 1991–1992, s. 133–135.

⁴⁰ Pozostała część kolekcji przekazana została m.in. Muzeum Narodowemu w Warszawie; *cf. ibidem*.

⁴¹ MNK XI-A-170. Podarowany w 1910 roku. Skrzynia i pokrywa nie przynależą do siebie; *cf. Corpus Signorum Imperii Romani*, vol. II, fasc. 2: *Les Sarcophages et les fragments de sarcophages dans les collections polonaises*, red. A. Sadurska, Warszawa 1992, s. 78–79.

⁴² MNK XI-A-430; *cf. J. Śliwa, Zabytki egipskie ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie, cz. I*, „*Studia Archeologiczne*” 1986, nr 4, s. 313, nr 24.

⁴³ MNK XI-A-36; *cf. ibidem*, nr 34.

⁴⁴ MNK XI-A-693.

⁴⁵ MNK XI-A-30; *cf. H.A. Schlögl*, *op. cit.*, s. 168.

⁴⁶ MNK XI-A-34; *cf. ibidem*, s. 159.

⁴⁷ MNK XI-A-335.

⁴⁸ MNK XI-A-307; *cf. K. Bulas, Corpus Vasorum Antiquorum, Collections de Cracovie* [Pologne 2], Varsovie–Cracovie 1935, s. 69, nr 10, pl. un.

⁴⁹ MNK XI-A-64, MNK XI-A-84.

⁵⁰ MNK XI-A-854; *cf. J. Ostrowski, Pseudoantyczny portret cesarza Witeliusza w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie*, „*Filomata*” 1984, nr 359, s. 66–72.

II. 5. Naczynko kosmetyczne, Egipt, Średnie Państwo, Muzeum Narodowe w Krakowie.
Fot. A. Olchawska

Cenny dla kolekcji MNK zespół zabytków greckich przekazał w 1931 roku profesor Uniwersytetu Jagiellońskiego Julian Nowak⁵¹ (1865–1946). Lekarz i weterynarz, wykształcony w Pradze, Paryżu, Wiedniu i Lwowie, był prezesem krakowskiego Towarzystwa Lekarskiego i wiceprezesem Towarzystwa Rolniczego, rektorem UJ w latach 1921–1922, radnym miejskim (1905–1935), a także wiceprezydentem Krakowa w czasie pierwszej wojny światowej, senatorem RP (1922–1927) i przez kilka miesięcy w 1922 roku prezesem Rady Ministrów. Przyjaźnił się ze Stanisławem Wyspiańskim i Jackiem Malczewskim, którego wspierał, kupując jego obrazy i wzbogacając swoją kolekcję złożoną głównie z malarstwa współczesnego. W jego zbiorze znajdowały się również przedmioty rzemiosła chińskiego, przekazane MNK w 1946 roku. Do działu Sztuki Starożytnej trafiły gliniane figurki prezentujące erosów grobowych⁵² (il. 6), wykonane w warsztatach w Myrinie w 2 połowie II–I wieku p.n.e. Pod względem ikonograficznym są zbliżone do wyobrażenia eidolon, duszy ludzkiej unoszącej się nad zmarłym w przedstawieniach w malarstwie wazowym. Ich opuszczone głowy sugerują stan głębokiego zamyślenia i separację od świata żywych – przynależą do sfery zmarłych. Dziecięcy wiek erosów wprowadzał w wyobrażenia o zaświatach element łagodności, zaufania i złagodzenia obaw odnośnie do nieznanego losu duszy ludzkiej po śmierci. Z warsztatów w Myrinie pochodzi także terakotowa figurka syreny⁵³ (I wiek p.n.e.), będąca znakiem żałoby. Złożona do grobu miała oddawać cześć zmarłemu, który w zaświatach zyskiwał wyższy status dzięki opiece i przebywaniu wśród bogów. W darze Juliana Nowaka znalazły się też hellenistyczna figurka siedzącej kobiety z warsztatów małoazjatyckich⁵⁴ oraz trzy naczynia: czarka attycka⁵⁵ z IV wieku p.n.e., hellenistyczne (?) naczynko do karmienia dzieci⁵⁶ oraz lekyt malarza z Grupy Phanyllisa E „Hoplite leaving home”⁵⁷ (530–520 roku p.n.e.) z hoplitą stojącym między grupami składającymi się z dwóch mężczyzn w chitonach i himationach, trzymających laski. Scena pożegnania wojownika, popularna w attyckim malarstwie wazowym w VI i V wieku p.n.e., obrazuje idealne normy i wartości panujące w rodzinie i w *polis* greckiej. Ukazanie hoplity w towarzystwie rodziny i przedstawicieli *polis* konotuje także jego dojrzałość, gotowość do walki i poświęcenia dla społeczności.

⁵¹ PSB, t. XXIII, Wrocław 1978, s. 265–267.

⁵² MNK XI-A-107–MNK XI-A-111; *cf.* U. Mrogenda, *Die Terrakottafiguren von Myrina. Eine Untersuchung ihrer möglichen Bedeutung und Funktion im Grabzusammenhang*, Frankfurt am Main 1996, s. 128–131.

⁵³ MNK XI-A-103; *cf. ibidem*, s. 147–148; E. Hofstetter, *Sirenen im archaischen und klassischen Griechenland*, Würzburg 1991, s. 185; E. Peifer, *Eidola und andere mit dem Sterben verbundene Flügelwesen in der attischen Vasenmalerei in spätarchaischer und klassischer Zeit*, Frankfurt am Main 1989, s. 271.

⁵⁴ MNK XI-A-116.

⁵⁵ MNK XI-A-334.

⁵⁶ MNK XI-A-530.

⁵⁷ MNK XI-A-184; *cf.* M.R. Wójcik, *Museo Claudio Faina di Orvieto*, Perugia 1989, s. 267–270, kat. 132, 133.

II. 6. Figurka erosa grobowego, Grecja, 2 połowa II–I wieku p.n.e., Muzeum Narodowe w Krakowie. Fot. A. Olchawska

Niewiadomego pochodzenia dar Juliana Nowaka wpisał się prawie w całości w scenariusz Galerii sztuki starożytnej⁵⁸. Nowak nie był znawcą ani kolekcjonerem antyków, podobnie jak wszyscy inni zaprezentowani donatorzy, trafił jednak na obiekty, które stały się ciekawym dopełnieniem pozostałych zbiorów MNK. Ponieważ ofiarodawcy często wyrażają życzenie (bądź warunek – nie zawsze spełniany przez muzea) umieszczenia ich zabytków w ekspozycji, warto spojrzeć pod tym kątem na omówiony zespół: obecnie na wystawie stałej prezentujemy jedną trzecią z przedstawionych powyżej obiektów. Nie ma wśród nich dzieł wybitnych, niemniej jednak znalazło się dla nich miejsce obok eksponatów z kolekcji księcia Władysława Czartoryskiego, hrabiego Artura Potockiego i innych, dzięki którym Muzeum Narodowe może zaprezentować zwiedzającym różnorodną wystawę stałą sztuki starożytnej.

Bibliografia

- Bieńkowski P., *O rzeźbach klasycznych z marmuru w Krakowie*, „Prace Komisji Historii Sztuki”, t. 1, z. 2, Kraków 1919, s. 236–297.
- Budzanowski M., *A Royal Portrait from the Ptolemaic Period in the Czartoryski Museum in Cracow* [w:] *Studia archaeologica. Prace dedykowane profesorowi Januszowi A. Ostrowskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. E. Papuci-Władyka, J. Śliwa, Kraków 2001, s. 53–58.
- Bulas K., *Corpus Vasorum Antiquorum, Collections de Cracovie* [Pologne 2], Varsovie–Cracovie 1935.
- Corpus Signorum Imperii Romani*, vol. II, fasc. 2: *Les Sarcophages et les fragments de sarcophages dans les collections polonaises*, red. A. Sadurska, Warszawa 1992.
- Corpus Signorum Imperii Romani*, vol. III, fasc. 2: *Les Sculptures mythologiques et décoratives dans les collections polonaises*, red. T. Mikocki, Warszawa 1999.
- Gorzelany D., *Zwei Tonlampen mit Efeu- und Weinranke in Krakauer Sammlungen* [w:] *Studia archaeologica. Prace dedykowane profesorowi Januszowi A. Ostrowskiemu w sześćdziesiątą rocznicę urodzin*, red. E. Papuci-Władyka, J. Śliwa, Kraków 2001, s. 123–131.
- Gorzelany-Nowak D., *Źródła. Galeria sztuki starożytnej. Przewodnik. Muzeum Książąt Czartoryskich, oddział Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków 2022.
- Harpanowicz P., *Księgarz i prezydent Krakowa Józef Friedlein (1831–1917)*, „Rocznik Biblioteki Kraków” 2020, R. IV, s. 41–71.
- Hofstetter E., *Sirenen im archaischen und klassischen Griechenland*, Würzburg 1991.
- Laskownicka J., *Bolesław Syrewicz (1835–1899)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 46, Warszawa 2009–2010, s. 281–283.
- Mollard-Besques S., *Catalogue raisonné des figurines et reliefs en terre-cuite grecs, étrusques et romains*, vol. 1: *Epoques préhellénique, géométrique, archaïque et classique*, Paris 1954.
- Mroghenda U., *Die Terrakottafiguren von Myrina. Eine Untersuchung ihrer möglichen Bedeutung und Funktion im Grabzusammenhang*, Frankfurt am Main 1996.
- Ostrowski J.A., *Pseudoantyczny portret cesarza Witeliusza w zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie*, „Filomata” 1984, nr 359, s. 66–72.
- Peifer E., *Eidola und andere mit dem Sterben verbundene Flügelwesen in der attischen Vasenmalerei in spätarchaischer und klassischer Zeit*, Frankfurt am Main 1989.

⁵⁸ D. Gorzelany-Nowak, *Źródła. Galeria sztuki starożytnej. Przewodnik. Muzeum Książąt Czartoryskich, oddział Muzeum Narodowego w Krakowie*, Kraków 2022.

- Perkowska U., *Karol Odrowąż Pieniążek (1850–1901)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 26, Wrocław 1981, s. 99–100.
- Plater-Zyberk M., *Stanisław Ursyn Rusiecki (1862–1944)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 33, Wrocław 1991–1992, s. 133–135.
- Rakowski J., *Muzeum Boulaq w Kairze. Kartka z podróży na Wschód*, Kraków 1889.
- Rakowski J., *Wspomnienie Egiptu z uwzględnieniem historii kraju, stosunków miejscowych i statystyki na podstawie źródłowych i własnych poglądów*, Kraków 1890.
- Schlögl H.A., *Corpus der ägyptischen Totenfiguren der öffentlichen Sammlungen Krakaus*, Kraków 2000.
- Sroka S.T., *Gustaw Steingraber (1852–1908)* [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 43, Wrocław 2004–2005, s. 319–320.
- Sztuka koptyjska. Katalog wystawy. Muzeum Narodowe w Warszawie*, red. W. Godlewski, Warszawa 1984.
- Śliwa J., *Egipskie figurki brązowe w Muzeum Narodowym w Krakowie*. Cz. 2, „Studia Archeologiczne” 1982, nr 3, s. 177–197.
- Śliwa J., *Egipskie figurki grobowe w Muzeum Narodowym w Krakowie*, „Rozprawy i Sprawozdania MNK” 1970, nr 10, s. 21–37.
- Śliwa J., *Zabytki egipskie ze zbiorów Muzeum Narodowego w Krakowie*. Cz. 1, „Studia Archeologiczne” 1986, s. 293–330.
- Vierneisel-Schlörb B., *Die figürlichen Terrakotten. I. Spätmykenisch bis späthellenistisch. Keramikos XV*, München 1997.
- Wójcik M.R., *Museo Claudio Faina di Orvieto*, Perugia 1989.

Strony internetowe

- <https://catalogo.museivaticani.va/index.php/Detail/objects/MV.2280.0.0> [dostęp: 1.09.2022].
- Koźlicki M., Koźlicka A., *Jan Ignacy Rakowski herbu Trzywdar (1829–1918) – ziemianin, podróżnik, nieznany pisarz*, https://www.rodzinakulik.eu/grabowiecki_slownik_biograficzny/kozlicki/jan_trzywdar_rakowski.pdf [dostęp: 1.09.2022].